

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2021.2.5>

УДК 81'367.335.1

Валентина СТРЕЛЬЧУК

аспірант кафедри граматики англійської мови, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, вул. Дворянська, 2, Одеса, 65082
ORCID: 0000-0004-1993-5029

Valentyna STRELCHUK

Postgraduate student of the Department of English Grammar, Odessa National I. I. Mechnikov University, st. Dvoryanska, 2, Odessa, 65082
ORCID: 0000-0004-1993-5029

**СКЛАДНОСУРЯДНЕ РЕЧЕННЯ
В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ДО ТЕОРІЇ ПИТАННЯ****COMPLEX SENTENCE IN MODERN ENGLISH:
TO THE THEORY OF THE QUESTION**

Стаття присвячена проблемі складносурядного речення в сучасній англійській мові. Об'єктом дослідження є складносурядне речення. Предмет дослідження статті – теоретичне висвітлення складносурядного речення в сучасній англійській мові. Актуальність досліджуваної проблеми зумовлена неоднорідністю трактування поняття сурядності та сурядного речення в сучасній англійській мові. Метою дослідження є окреслення кола проблем сурядного зв'язку та складносурядного речення. Наукова новизна. Найбільш виразно усі суперечності лінгвістів щодо сурядності проступають крізь призму визначень складносурядного речення. Хоча більшість лінгвістів визнають правомірність існування складносурядного речення, однак у розумінні сутності цього явища серед них не спостерігається. У висновку зазначено, що проаналізовані визначення складносурядного речення не лише суперечать одне одному, але й містять внутрішні протиріччя, зокрема, порушення такого закону формальної логіки, як закон тотожності та закон несуперечливості.

Ключові слова: граMATика, сурядний зв'язок, паратакCис, складносурядне речення.

The article is devoted to the problem of compound sentences in modern English. The object of research is a compound sentence. The subject of the article is the theoretical coverage of a compound sentence in modern English. The urgency of the studied problem is due to the heterogeneity of interpretation of the concept of coherence and coherent sentence in modern English. The aim of the research is to outline the range of problems of conjunctive communication and complex sentence. Scientific novelty. Most clearly, all the contradictions of linguists regarding coherence appear through the prism of definitions of a compound sentence. Although most linguists recognize the legitimacy of the existence of a compound sentence, there is no unanimity in understanding the essence of this phenomenon among them. The conclusion states that the analyzed definitions of a compound sentence not only contradict each other, but also contain internal contradictions, in particular, violations of such a law of formal logic as the law of identity and the law of consistency.

Keywords: grammar, conjunction, parataxis, compound sentence.

Актуальність проблеми. Наша стаття присвячена проблемі складносурядного речення в сучасній англійській мові. Об'єктом дослідження є складносурядне речення. Предмет дослідження статті – теоретичне висвітлення складносурядного речення в сучасній англійській мові. Актуальність досліджуваної проблеми зумовлена неоднорідністю трактування поняття сурядності та сурядного речення в сучасній англійській мові. Метою дослідження є окреслення кола проблем сурядного зв'язку та складносурядного речення.

Метою дослідження є окреслення кола проблем сурядного зв'язку та складносурядного речення.

Виклад основного матеріалу. Найбільш виразно усі суперечності лінгвістів щодо сурядності проступають крізь призму визначень складносурядного речення.

Передусім слід відзначити, що деякі лінгвісти взагалі не визнають такого явища, як складносурядне речення. На це, зокрема, вказує М.Я. Блох, хоча сам не поділяє цієї точки зору. Аргументом проти наявності у мові складносурядного речення є, як вказує вчений, «штучність» самого поняття «складносурядне речення», «розробленого під шкільним впливом письмового мовлення» [5, с. 334]. Хоча більшість лінгвістів визнають правомірність існування складносурядного речення, однак у розумінні сутності

цього явища серед них не спостерігається. Розбіжності починаються вже зі спроб дати назву самому явищу. Більшість авторів, як ми переконалися в результаті вивчення теоретичних джерел, все ж схиляється до назви «складносурядне речення» (Т.А. Барабаш [2, с. 229], О.А. Солопова, В.Н. Жигadlo, О.І. Федоренко, хоча у поодиноких випадках можна зустріти також і такі назви, як «паралельні клаузи» («parallel clauses») або «подвійне речення» («double sentence») (Дж. Колерсон, Дж. Ленган, відповідно).

Наступним дискусійним аспектом, який стосується розбіжностей у термінології, є назва складових частин складносурядного речення. Найпоширенішою назвою є термін «клауза» (Л.В. Каушанська, Н.М. Раєвська, Л.А. Козлова, В.Н. Жигadlo, Дж. Ленган та ін.). Зустрічаються в цьому значенні також такі терміни, як «речення» (Л.С. Бархударов [3, с. 387–388]), «просте речення» («simple sentence») (В.Ю. Парашук, Дж. Ленган, «базове речення» («base sentence») (М.Я. Блох [5, с. 335]), «компоненти» (В.Н. Ярцева, Л.Ю. Левицький, «безпосередньо-складові» («immediate constituents») (Н.М. Раєвська), «предикативні одиниці» (Н.А. Кобріна) «предикативні синтагми» (Т.А. Барабаш [2, с. 229]) тощо.

Однак найбільш суттєві відмінності у поглядах лінгвістів на складносурядне речення виявляються у визначеннях останнього, які умовно можна згрупувати наступним чином: формальні, семантичні, та «змішані».

Група формальних визначень речення є найчастотнішою. До цієї групи належать, зокрема, визначення Дж. Деланті, Л.С. Бархударова [3, с. 387], А.С. Саакян та ін.

Проте, незважаючи на перевагу у кількості, значна частина визначень цієї групи містять «порочне коло», а отже, взагалі виникає питання стосовно доцільності їх наведення.

Прикладом такого визначення може слугувати визначення О.В. Александрової, згідно з яким «складносурядне речення» це речення, «що містить дві чи більше клаузи, поєднані сурядним зв'язком» [1, с. 186]. Аналогічні визначення зустрілися у таких авторів, як Дж. Деланті, В.Л. Каушанська, О.В. Ємельянова. При цьому, що саме слід розуміти під «сурядним зв'язком», ці автори не роз'яснюють, що теж не сприяє розумінню цих визначень.

На цьому тлі вигідно виділяється визначення Л.С. Бархударова, який не просто вказує на наявність між «двома чи більше реченнями» «сурядного зв'язку», а й конкретизує поняття «сурядність».

«Складносурядним реченням, – вказує цей лінгвіст, – є складне речення, яке складається з двох чи більше речень, які знаходяться між собою у сурядному зв'язку, тобто граматично рівноправних» [3, с. 387–388].

Ще більшою конкретністю вирізняються й визначення А.С. Саакян та Н.М. Раєвської, які роблять наголос на таких формальних ознаках складносурядного речення, як «еквівалентність безпосередніх конститuentів», «синтаксична незалежність» та, як наслідок, – «рівність за рангом», хоча що означає «рівність за рангом» вони не пояснюють. Невелика група граматистів вважають визначальною рисою сурядного речення наявність сполучника. Це такі лінгвісти як Дж. Деланті та Дж. Іствуд.

Усі визначення так званого змішаного типу вказують як на синтаксичні, так і на семантичні ознаки складносурядного речення. При цьому деякі науковці не розкривають сутності семантичного аспекту, обмежуючись констатацією останнього. Для цих визначень характерні фрази на кшталт: «структурно-семантична єдність» (Т.А. Барабаш [2, с. 229], В.Н. Жигadlo [10, с. 305]), «тісний смисловий зв'язок складових одиниць складно-сурядного речення» (В.Н. Ярцева).

У інших визначеннях (їх менше) семантичний аспект розкрито. На думку О.А. Солопової, «основною ознакою» складносурядного речення є те, що воно «віддзеркалює хід думки, тобто зміст кожної наступної клаузи співвідноситься зі змістом попередньої». Л.М. Волкова вважає, що змістом клаузи є «незалежна пропозиція», яка є «рівнозначною» іншим пропозиціям у складі речення, адже продовжує свою думку цей граматист, «взята окремо клауза втрачає частину свого значення і перетворюється на інше речення [7, с. 174].

М.Я. Блох вказує на близькість або розмитість зв'язку між «віддзеркаленими подіями» [5, с. 334]. Що стосується формального аспекту т.зв. «змішаних визначень», то тут точки зору лінгвістів не відзначаються особливою оригінальністю: усі, без винятку, дослідники роблять наголос на ідеї синтаксичної єдності складносурядного речення, водночас тлумачачи її по-різному. Досить розповсюдженим є погляд, згідно з яким чільна та наступні клаузи є нерівними за синтаксичним статусом. Провідником цієї точки зору є, зокрема, О.А. Солопова, на думку якої складносурядне речення має дві основні синтаксичні ознаки: по-перше, чільна клауза відіграє лідируючу роль, кожна ж наступна клауза приєднується до попередньої; по-друге, клаузи послідовно зафіксовані.

На відміну від О.А. Солопової, М.Я. Блох під формальним аспектом складносурядного речення розуміє, передусім, те, що воно утворює «поліпредикативну єдність». Однак це не виключає, на думку дослідника, лідируючої ролі у складносурядному реченні чільної клаузи. Більше того, підкреслює М.Я. Блох, «поділ на «чільну» танаступні» клаузи є сутнісним не лише з точки зору поверхневої структури речення (порядку клауз), але з точки зору семантико-синтаксичного змісту: саме наступна клауза містить у своєму складі сполучникові слова, що, певною мірою, робить її певною мірою залежною, хоча й в іншому сенсі, ніж підрядна залежність» [5, с. 335]. Аналогічної точки зору дотримується й Л.М. Волкова, яка, підкреслюючи «більшу структурну незалежність чільної клаузи» по відношенню до «наступних», на відміну від інших лінгвістів, аргументує це таким структурним чинником, як наявність у складі останніх «анафоричних займенників, які вказують на попередню клаузу чи її складові». Окрім цього, залежність наступних клауз може виявлятися в тому, що вони «можуть бути еліптованими», а також «можуть також містити у собі слова-замісники» [7, с. 174]. Деякі лінгвісти, однак, не визнають лідируючої ролі першої клаузи. О.С. Ахаманова та Т.А. Барабаш основною формальною ознакою складносурядного речення вважають синтаксичну «рівноправність, синтаксичну «незалежність» [2, с. 229].

До цієї групи лінгвістів умовно можна віднести В.Н. Жигadlo, який, говорячи про «незалежність» складових частин складносурядного речення, все ж застерігає проти того, щоб називати їх «абсолютно рівноправними». На думку цього вченого, клаузи складносурядного речення відзначаються саме граматичною незалежністю (попри наявність сполучників та сполучникових слів у другій та наступних клаузах). Що ж

стосується «абсолютної рівноправності», то клаузи не можуть бути такими, оскільки «зміст і структура другої частини, приєднаної сполучниковим чи безсполучниковим зв'язком до першої частини, зумовлені змістом останньої». Як бачимо, проаналізовані вище визначення не лише суперечать одне одному, але й містять внутрішні протиріччя, зокрема, порушення такого закону формальної логіки, як закон тотожності та закон несуперечливості.

Висновки. Найменш численними виявилися визначення семантичного типу, авторами яких є такі вчені, як Дж. Колерсон, Дж. Ленган, Б.С. Хаймович та Б.І. Роговська, В.Ю. Паращук та Л.Ф. Грицюк.

Як і вище проаналізовані групи визначень, семантична група, теж є досить розмаїтою. Дж. Колерсон, наприклад, характеризує складносурядне речення як «серію клауз, що репрезентують серію поєднаних повідомлень». Під «повідомленнями» автор, напевне, розуміє «події», оскільки далі, пояснюючи вживання сполучників «and» та «and then» у цьому типі речень, він послуговується саме цим терміном: «події, що трапляються одна за одною». При цьому, як бачимо, у першому випадку наголос робиться на смисловій єдності подій, у другому ж – на хронології їх протікання. Складносурядне речення відображує «події» й у визначенні Б.С. Хаймовича, однак, на відміну від попередніх авторів, – у їх «природному порядку». На думку В.Ю. Паращука та Дж. Ленгана, складносурядне речення – це поєднання двох «ідей». При цьому В.Ю. Паращук зауважує, що в реченні відношення між цими ідеями не є обов'язково вираженими, тоді як Дж. Ленган, навпаки, наголошує на «тісній близькості» цих «ідей».

У світлі вищезгаданого стає очевидним, що проблема визначення складносурядного речення не є вирішеною та потребує подальшого поглибленого дослідження.

Література:

1. Александрова О.В. Современный английский язык. Морфология и синтаксис = Modern English grammar. Morphology and syntax : учебное пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по направлению 031000 и специальности 031001 – Филология / О.В. Александрова, Т.А. Комова. Москва, 2007. 224 с.
2. Барабаш Т.А. Грамматика английского языка. Москва : ЮНВЕС, Лист, 2001. 256 с.
3. Бархударов Л.С. Грамматика английского языка / Л.С. Бархударов, Д.А. Штелинг. Москва : Высш. школа, 1981. 423 с.
4. Берман И.М. Грамматика английского языка. Киев : Вища шк., 1977. 294 с.
5. Блох М.Я. Теоретическая грамматика английского языка English grammar = A course in theoretical English grammar : учеб. для студентов, обучающихся по направлению подгот. дипломир. специалистов «Лингвистика и межкультурная коммуникация». 4-е изд. испр. Москва : Высш. шк., 2003. 423 с.

6. Бузаров В.В. Практическая грамматика разговорного английского языка = Essentials of conversational English grammar : учебное пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальности «Лингвистика и межкультурная коммуникация». 3-е изд., стер. Москва : Академия, 2010. 411 с.

References:

1. Aleksandrova, O.V. (2007) *Sovremennyy angliyskiy yazyk. Morfologiya i sintaksis [Modern English grammar. Morphology and syntax]*: textbook for students of higher educational institutions studying in the direction 031000 and specialty 031001 – Philology. Moscow. 224 p. [in Russian].
2. Barabash, T.A. (2001) *Grammatika angliyskogo yazyka [English grammar]*. Moscow. 256 p. [in Russian].
3. Barkhudarov, L.S. (1981) *Grammatika angliyskogo yazyka [English grammar]*. Moscow. 423 p. [in Russian].
4. Berman, I.M. (1977) *Grammatika angliyskogo yazyka [English grammar]*. Kyiv. 294 p. [in Ukrainian].
5. Blokh, M.Ya. (2003) *Teoreticheskaya grammatika angliyskogo yazyka [English grammar = A course in theoretical English grammar] Textbook for students studying in the direction of training graduates “Linguistics and intercultural communication”*. 4th ed. Revised. Moscow. 423 p. [in Russian].
6. Buzarov, V.V. (2010) *Prakticheskaya grammatika razgovornogo angliyskogo yazyka = Essentials of conversational English grammar. Textbook for students of higher educational institutions studying in the specialty “Linguistics and intercultural communication”*. 3rd ed. Moscow. 411 p. [in Russian].